

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ»

Студента 3 курсу, 11с групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Макаренко
Дмитра
Олександровича

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Лазебна
Ірина
Василівна

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук,
доцент

Головня
Юлія
Ігорівна

Київ 2022

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології

Кафедра публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь: бакалавр

Спеціальність: публічне управління та адміністрування

Спеціалізація: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«11» грудня 2021 р.

Завдання на випускню кваліфікаційну роботу (проект) студентові

Макаренко Дмитра Олександровича
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту): **«МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ»**

Затверджена наказом ректора від «10» грудня 2021 р. № 4082

2. Строк здачі студентом закінченого роботи (проекту): 24.01.2022

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту): розробка теоретичних, методичних і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності механізмів державного регулювання туристичної сфери України.

Об'єкт дослідження: процес державного регулювання туристичної сфери України..

Предмет дослідження: є теоретико-методичні та прикладні аспекти підвищення ефективності механізмів державного регулювання туристичної сфери України.

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУПЗ

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

1.1. Особливості державного регулювання туристичної сфери України

1.2. Механізми державного регулювання туристичної сфери України
**РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
 ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ**

2.1. Стратегічні напрями розвитку механізмів державного регулювання туристичної сфери України

2.2. Концепція державного регулювання сфери туризму в Україні

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 10.12.2021	10.12.2021
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 20.12.2021	20.12.2021
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 10.01.2022	10.01.2022
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.01.2022	20.01.2022
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи на кафедрі	До 21.01.2022	21.01.2022
6	Підготовка письмового відгуку на випускні кваліфікаційну роботу	До 22.01.2022	22.01.2022
7	Зовнішнє рецензування ВКР	До 22.01.2022	22.01.2022
8	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	21-23.01.2022	21-23.01.2022
10	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 25.01.2022	До 25.01.2022
11	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «11» грудня 2021 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)
 Лазебна І.В.

(прізвище, ініціали, підпис)

8. Гарант освітньої програми Головня Ю.І.
(прізвище, ініціали, підпис)

9. Завдання прийняв до виконання студент Макаренко Д.О.
(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту):

Випускна кваліфікаційна робота написана на актуальну тему. Студентом був проведений аналіз механізмів державного регулювання туристичною сферою України.

У випускній кваліфікаційній роботі проаналізовано функції, методи та форми державного регулювання туризму, проведений ретроспективний аналіз інституційного забезпечення туристичної сфери України, досліджено механізми державного регулювання розвитку сфери туризму та курортів відповідно до Стратегії-2026. Запропоновано стратегічні напрями розвитку механізмів державного регулювання туристичної сфери України. Розроблено концептуальні засади державного регулювання розвитком туризму в Україні.

Зміст випускної кваліфікаційної роботи відповідає поставленій у роботі меті. Завдання виконані в повному обсязі, що підтверджено висновками. Робота написана на достатньому науковому рівні та повністю розкриває обрану тему.

Робота має досить логічну структуру та відповідає вимогам оформлення. Зауваження, які відмічались науковим керівником виправлені.

Вважаю, що випускна кваліфікаційна робота заслуговує на позитивну оцінку, а її автор Макаренко Дмитро Олександрович на присвоєння ступеня бакалавр зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Головня Юлія Ігорівна
(ПІБ, підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект):
Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента Макаренко Д.О. може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми: Головня Юлія Ігорівна
(прізвище, ініціали, підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Наталія Леонідівна
(підпис, прізвище, ініціали)

«25» січня 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ	5
1.1. Особливості державного регулювання туристичної сфери України.....	5
1.2. Механізми державного регулювання туристичної сфери України.....	13
РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ	23
2.1. Стратегічні напрями розвитку механізмів державного регулювання туристичної сфери України	23
2.2. Концепція державного регулювання сфери туризму в Україні.....	29
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39

ВСТУП

Актуальність теми. Туристичний бізнес України є невід’ємною складовою світового туристичного бізнесу. Держава проголосила туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки і культури, визначила основні цілі державного регулювання та пріоритетні напрями державної політики в галузі туризму.

У нашій країні туризм має потужний потенціал. Але його економічна віддача поки що незначна. Розвиток сфери туризму гальмується недосконалістю нормативно-правової бази, а також методичної, організаційної, юридичної та інформаційної підтримки суб’єктів підприємництва в сфері туризму та курортів; недостатньою ефективністю механізмів державного регулювання та управління туристичними підприємствами у сфері туризму і курортів; незначними обсягами інвестицій у розвиток матеріально-технічної бази туризму та туристичної інфраструктури; неефективністю використання рекреаційних ресурсів.

Аналіз економічних показників розвитку сфери туризму в областях, містах і селах свідчить про недостатню дієвість та активність господарчої діяльності в сфері туризму. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування недостатньо впливають на раціональне використання існуючого туристсько-рекреаційного потенціалу регіонів. До теперішнього часу не визначено механізми, за допомогою яких місцеві органи влади могли б ефективно впливати на соціально-економічний розвиток.

Значний внесок у дослідження проблем державного регулювання туристично-рекреаційної галузі зробили такі науковці, як О. Білотіл, В. Вакуленко, І. Гортенко, І. Горецький, В. Гуляев, С. Домбровська, В. Євдокименко, М. Кабушкін, В. Кифяк, А. Чечель, В. Цибух, М. Круглов, С. Сисоєва, Е. Щепанський та ін.

Мета випускної кваліфікаційної роботи – розробка теоретичних, методичних і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності механізмів державного регулювання туристичної сфери України.

Для досягнення поставленої мети визначено та вирішено комплекс наукових завдань:

- визначити особливості державного регулювання туристичної сфери України;
- виявити основні механізми державного регулювання туристичної сфери;
- запропонувати стратегічні напрями розвитку механізмів державного регулювання туристичної сфери України;
- розробити концепцію державного регулювання сфери туризму в Україні.

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання туристичної сфери України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти підвищення ефективності механізмів державного регулювання туристичної сфери України.

Методи дослідження. Використано низку наукових методів, зокрема: соціологічний метод, застосований для точнішого вимірювання й оцінювання формування та взаємного впливу процесів державного регулювання в туристичній сфері України; структурно-функціональний аналіз послужив інструментом виділення елементів системи державного регулювання туристичної сфери України; на основі діалектичного підходу і системного методу обґрунтовано та розкрито сутнісні особливості загального механізму регулювання туристичної сфери в Україні, що впливають на процес її модернізації; низка порівняльних методів надали можливість аналізу стандартів і механізмів регулювання туристичної сфери; статистичний метод дозволив розкрити реальні й точні факти стану досліджуваного об'єкта.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (31 найменування). Основний зміст роботи викладено на 36 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 2 рисунки, 9 таблиць.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

1.1. Особливості державного регулювання туристичної сфери України

Загальнодержавне значення туризму, а також будь-яких перспективних і успішних галузей полягає в здатності забезпечувати великі доходи до бюджетів усіх рівнів через податки, тобто брати безпосередню участь у формуванні валового внутрішнього продукту (ВВП), створенні додаткових робочих місць, забезпеченні зайнятості населення та активізації зовнішньоторговельного балансу. У цих умовах різко зростає значення управлінських інновацій, механізми державного регулювання, зміцнення територіального принципу управління та регулювання у поєднанні з програмно-цільовими та сценарними методами, що створює ефективне стратегічне управління функціонуванням та розвитком сфери туризму [15].

Сучасний етап економічного розвитку заснований на використанні елементів саморегулювання ринку та державних форм впливу. Ринок туристичних послуг як невід'ємна частина національної економіки розвивається в системі економічних відносин, де механізм ринку саморегулювання та координації поєднується з державним регулюванням. Це означає, що туристичний сектор залежить не лише від численних факторів, таких як екзогенного, і навіть ендогенного характеру, від мотивації споживачів, якості туристичного продукту, а й від шляхів національного контролю за цим сектором, зацікавленості держави в її сталому розвитку. Комплекс державних дій та заходів, як складову туристичної політики, спрямовано на створення умов для розвитку індустрії туризму, раціональне використання туристичних ресурсів, підвищення економічної ефективності туристичної галузі [5].

Пріоритетними напрямками діяльності держави в туристичній сфері є:

- законодавче забезпечення розвитку туристичного ринку послуг, і, перш за все, спрощення процесу оформлення документів та митного огляду;
- стимулювання розвитку матеріально-технічної бази туризму;
- покращення всіх галузей інфраструктури, в першу чергу транспорту;
- інформаційно-кадрове забезпечення туризму;
- підтримання порядку та забезпечення безпеки.

Як показав аналіз підходів до державного регулювання туризму, закріплених у нормативно-правових актах, таких як Закон України «Про туризм» [11], розпорядження Кабінету Міністрів України «Про стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» [27], а також у сучасній науковій літературі, сьогодні немає єдиних поглядів на сутність державного регулювання, його об'єкти, механізми, а також форми та методи [18]. Крім того, роль держави у розвитку туризму чітко не визначено.

Перш за все, доцільно визначити сутність державного регулювання і об'єкт впливу як центральних понять теорії цього питання. Цілі, напрями та методи державного регулювання детально викладені в Законі України «Про туризм» в II розділі «Державна політика та державне регулювання в галузі туризму», але його сутність у Законі не розкрито.

Ми пропонуємо державне регулювання туризму визначати як діяльність органів державної влади щодо впливу на сферу туризму з метою забезпечення її функціонування у заданих параметрах або досягнення нових запланованих параметрів.

Сучасний стан національної ринкової економіки вимагає пошуку нових форми державного регулювання, відповідні новим економічним умовам. Разом з тим, характер і роль державного регулювання туризму потребує певної трансформації [18].

По-перше, державне регулювання туризму має базуватися на чітких економічних важелях, які коригуватимуть і спрямовуватимуть розвиток туризму в правильному напрямку.

По-друге, необхідно змінити форми та методи державного регулювання розвитку туризму з упором на непрямі методи державного впливу.

По-третє, необхідно посилити увагу держави на вирішення комплексних проблем соціального характеру (розвиток цільового соціального туризму та ін.) та державної підтримки у формуванні туристичної інфраструктури.

Регулювання розвитку туризму є багаторівневою системою, яка включає:

- 1) координацію та сприяння розвитку туризму в усьому світі, який здійснюється через ЮНВТО за участю міжнародних фінансових організацій;
- 2) узгодженість туристичної політики на міждержавному рівні, яка досягається через регіональні туристичні організації та спеціальні органи міждержавних асоціацій (наприклад ЄС);
- 3) також на національному та регіональному рівнях регулювання здійснюється через спеціальні органи державної влади та громадські об'єднання туристичних організацій.

Зважаючи на комплексний характер розвитку туризму стосовно сфери його діяльності на ринку та законодавства України, доцільно конкретизувати й розширити набір функцій та методів реалізації державної політики регулювання розвитку туризму (табл. 1.1) [13]

Суб'єктами регулювання туризму є спеціально уповноважені державні органи влади, і навіть громадські туристичні організації. Процес формування державної політики розвитку туризму має ґрунтуватися на їх активній взаємодії.

В Україні центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері туризму та курортів (крім здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів), є Державне агентство розвитку туризму України (далі – ДАРТ), діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра культури та інформаційної політики України [26].

Основними завданнями ДАРТ як вищої державної установи в цій сфері є:

- 1) реалізація державної політики у сфері туризму та курортів (крім здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів);

Таблиця 1.1

Функції та методи державного регулювання розвитку туризму

Функції	Методи державного регулювання
Загальна організація та правова регламентація туристичної діяльності	Правове визначення єдиних понять у сфері туризму, розроблення типових угод та процедури їхнього підписання, затвердження єдиного порядку отримання туристами віз, перетину кордону та провезення товару
Планування розвитку туризму	Розроблення стратегій та концепцій розвитку туризму, регулювання розміщення об'єктів туризму, планування розвитку туристичної інфраструктури
Регулювання окремих видів діяльності	Регулювання систем ліцензування, стандартизації й сертифікації у сфері туризму
Забезпечення безпеки туризму	Стандартизація та сертифікація продуктів туризму, забезпечення туристів пам'ятками, страхування, регулювання діяльності служб спасіння, державноприватне партнерство з органами МВС
Кадрове забезпечення туризму	Створення державних програм безперервної освіти та перепідготовки кадрів туризму, сприяння заходам підвищення кваліфікації працівників туристичних підприємств
Забезпечення наукових досліджень туристичного ринку	Маркетингові дослідження на туристичному ринку, створення національних центрів розвитку туризму, інформаційне забезпечення підприємств туризму
Підтримка зовнішньоекономічної діяльності	Створення представництв за кордоном, укладення міжнародних договорів, участь у вирішенні конфліктів, реклама туристичних продуктів
Забезпечення охорони довкілля та історичних пам'яток	Створення законів, умов економічного стимулювання охорони та відновлення природних ресурсів, реставрації історичних пам'яток, розподіл туристичної ренти, фінансування установ культури
Створення сприятливого іміджу країни	Державний маркетинг, реклама, інформаційноаналітична пропаганда, регулювання оподаткування та інвестування у сферу туризму
Контроль та нагляд за діяльністю й розвитком	Поточний контроль розвитку, аудит економічної діяльності ринку, моніторинг розвитку міжнародної конкурентоспроможності, туристичних продуктів

Джерело: розроблено автором на основі [22].

2) внесення на розгляд Міністра культури та інформаційної політики України пропозицій щодо формування державної політики у сфері туризму та курортів (крім здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів).

На нашу думку, для об'єктивності даного дослідження та оцінки ефективності діяльності з розвитку туристичної галузі, необхідно провести ретроспективний аналіз діяльності органів державної виконавчої влади, що відповідали за державну політику у сфері туризму протягом усього періоду незалежності в Україні (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Ретроспективний аналіз інституційного забезпечення туристичної сфери України

Період, роки	Орган державної виконавчої влади, що регулює туристичну сферу	Основні результати діяльності
1989–1993	Центральна державна структура, що регулює діяльність у туристичній сфері, відсутня	-
1993–1999	Державний комітет України з туризму, підпорядковувалася КМУ	Виведено діяльність суб'єктів підприємницької діяльності в туристичній сфері з тіньового сектору. Суттєво розширено асортимент і підвищено рівень якості послуг з туризму. Відбувся вступ України до ВТО (1997 р.)
1999–2001	Державний комітет молодіжної політики, спорту та туризму, підпорядковувалася КМУ	Найнижчі результативні показники діяльності в галузі туризму за всі роки незалежності країни на тлі активного просування молодіжної та фізкультурно-спортивної сфер
2001–2002	Державний департамент туризму, діяв у складі Державного комітету молодіжної політики, спорту та туризму	Суттєвих покращань за півроку функціонування не спостерігалось
2002–2005	Державна туристична адміністрація, підпорядковувалася КМУ	Започатковано певні зміни в нормативноправовій базі стосовно регулювання діяльності щодо інвестування, порядку функціонування підприємств туристичного та готельного спрямування. Започатковано нормативну базу для проведення інвентаризації ресурсів, що відносилися до сфери туризму і рекреації, а також для регулювання сільського туризму. Удосконалено договірно-правову базу для організації двостороннього співробітництва з країнами – членами ЄС. Прийнято нову редакцію Закону України «Про туризм» (2003 р.), розроблено Державну програму розвитку туризму на 2002–2010 рр. і Програму розбудови туристичної інфраструктури за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей у 2004–2010 рр.
2006–2010	Державна служба туризму і курортів, що підпорядковувалася Міністерству культури і туризму України	Активізація співробітництва з країнами ЄС у сфері туризму стосовно адаптації української нормативно-правової бази до відповідних директив ЄС
2011–2015	Державне агентство з туризму та курортів, що підпорядковувалося Міністерству інфраструктури України	Розвитку сфери не приділялося достатньої уваги, бо ключовими функціями міністерства є управління процесами транспортування та зв'язку
2015–2019	Департамент туризму та курортів, що підпорядковувалася Міністерству економічного розвитку і торгівлі України, а з 29 серпня 2019 р. підпорядковувалася Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України	Створено консультативно-дорадчий орган – Наукову раду з туризму та курортів. Прийнято Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 р., схвалену розпорядженням КМУ від 16 березня 2017 р. № 168-р. Прийнято 11 національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами. Активізовано роботу з розроблення стандартів вищої освіти за спеціальностями «Туризм», «Готельно-ресторанна справа» та ін., за якими здійснюється підготовка фахівців для сфери туризму, та гармонізації кваліфікаційних вимог та стандартів вищої освіти у ЗВО, що забезпечують підготовку фахівців для сфери туризму. Створено Національну туристичну організацію (НТО)
2019 – по теперішній час	З 24 грудня 2019 р. – Державне агентство розвитку туризму, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністерство культури та інформаційної політики	Розпочало свою роботу з 1 квітня 2020 р. Першочерговим завданням для відомства після завершення карантину, пов'язаного з COVID-19 стане розвиток внутрішнього туризму. Зокрема, глобальна мета агентства – формування культури подорожей Україною. Надано старт проєкту «Мандруй Україною». Планується з 2021 р. почати збирати туристичну статистику

Складено автором на підставі джерел [9, 22, 23, 24, 26]

У свою чергу, державне регулювання туристичної сфери є впливом держави на діяльність суб'єктів господарювання та кон'юнктуру ринкового механізму,

досягнення державних соціально-економічних пріоритетів і вироблення єдиної стратегії розвитку цієї сфери. Це досить складний процес, який включає порядок вироблення державної політики розвитку туризму, обґрунтування його основних напрямів, вибір засобів і методів його виконання. За відсутності спеціально розробленої політики розвитку туризму та інтеграції окремих його положень в інші сфери національної економіки втрачається цільова спрямованість регулювання туристичної діяльності. Зміст державного регулювання туризму визначається цілями, які ставляться перед державними органами, а також тими інструментами, які держава має у своєму розпорядженні проводити цю політику [18].

Розгляд форми як зовнішнього вираження змісту держави регулювання, пропонуємо виділити такі основні форми, як законотворчість, підтримка, стимулювання, легалізація, регулювання, координація та інформування. Суть цих форм, виражена через діяльність органів державної влади наведено в табл. 1.3.

У рамках аналізованих форм прямий регулюючий вплив на об'єкти туризму здійснюються конкретними методами, які слід розуміти як способи, шляхи досягнення певних цілей. Залежно від джерела впливу можна виділити такі основні види державного регулювання сфери туризму, як юридичний, адміністративний, бюджетний, податковий та митний. Кожна з перелічених форм та кожен із цих методів державного регулювання мають свої власні характеристики, свій діапазон відносин та свої кошти, що дозволяють ефективно впливати на об'єкти туризму.

Безсумнівно, провідна роль у забезпеченні функціонування та розвитку туризму в країні в цілому і окремих суб'єктів належить державі. Необхідно зосередити увагу на кількох аспектах діяльності державних структур різного рівня в цьому напрямку.

По-перше, держава в особі відповідної виконавчої та законодавчої влади визначає роль туризму, враховуючи, що він є одним з пріоритетних галузей національної економіки. Важлива роль туризму для економіки України та ряду її

суб'єктів, зі значним туристичним потенціалом, закріплено у відповідних нормативно-правових актах.

Таблиця 1.3

Основні форми державного регулювання туризму

Форма державного регулювання туризму	Дії органів державної влади з реалізації форм регулювання
Правотворчість	Розроблення законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері туризму
Підтримка	Надання допомоги, сприяння суб'єктам туристичної діяльності шляхом спрямування бюджетних коштів, розміщення державного замовлення на лікування й реабілітацію пільгових категорій громадян, видачі державних кредитів або надання державної гарантії комерційним банкам, підготовки кадрів для індустрії туризму в державних освітніх установах та іншими методами
Стимулювання	Спонукальна діяльність із залучення різних суб'єктів у сферу туризму шляхом надання податкових пільг, пільгових ставок оренди, зниження митних тарифів та іншими методами
Легалізація	Видача дозволу на організацію діяльності організаціям, підприємствам, установам та індивідуальним підприємцям за допомогою державної реєстрації та ліцензування
Регламентация	Встановлення правил, що визначають порядок будь-якої діяльності шляхом встановлення граничної чисельності осіб для відвідування об'єкта, режиму роботи об'єктів, що перебувають у державній власності, та іншими методами
Координація	Організація взаємодії, узгодження дій різних суб'єктів під час вирішення спільних завдань регулювання сфери туризму за об'єктами, цілями регулювання, часом та засобами
Інформування	Розміщення на офіційних сайтах органів державної влади відомостей і даних, що становлять інтерес для туристів, надання туристам якомога повнішої інформації про туристичні об'єкти

Джерело: розроблено автором

На національному рівні у Законі України «Про туризм» констатується, що держава визнає туризм одним з пріоритетних галузей економіки [11]. У розпорядженні Кабінету Міністрів «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» основне завдання стратегічно орієнтованої державної політики у тому, щоб визначити туризм одним із основних пріоритетів держави, впровадження економічних та правових механізмів успішного туристичного бізнесу, інвестиційних механізмів розвитку туристичної інфраструктури, інформаційно-маркетингової діяльності щодо формування туристичного іміджу України та ін. [27].

По-друге, введені урядом правила та норми, які регулюють відносини у сфері туризму носять загальнообов'язковий характер, і держава через систему

виконавчих органів державної влади має можливість стежити за їх дотриманням, у тому числі за допомогою заходів адміністративно-примусового характеру

По-третє, держава є власницею землі та великої кількості об'єктів туристичного значення, що дає їй можливість встановити такі правила поведінки, які забезпечать дотримання інтересів держави і суспільства в ході розвитку туристичного потенціалу та використання туристичних ресурсів.

По-четверте, держава визначає пріоритети розвитку туризму. До пріоритетних напрямків України у сфері державного регулювання туризму можна віднести: маркетингова політика туризму та курортів України, розвиток людських ресурсів, розвиток туристичної інфраструктури, нормативно-правова база туризму та курортів, безпека туристів [27].

По-п'яте, держава не тільки визначає пріоритети розвитку туризму, вказуючи напрям руху, а й відображає ці пріоритети у відповідних планах і програм шляхом виділення бюджетних коштів. Фінансова підтримка здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, суб'єктів туристичної діяльності, фондів міжнародної технічної допомоги, інших міжнародних донорів, фінансових організацій (установ), коштів інвесторів та інших джерел, не заборонених законодавством.

По-шосте, держава інвестує кошти у створення та розвиток об'єктів транспортної, соціальної та іншої туристичної інфраструктури, які є найдорожчими та найменш привабливими областями для інвестицій з бізнесу, які, у свою чергу, забезпечуються більш прибутковими напрямками інвестицій, таких як будівництво житла, розважальних закладів, спортивно-оздоровчі комплекси та інші високоприбуткові проекти.

Метою державного регулювання туристичної сфери має стати створення конкурентоспроможного туристичного комплексу, який буде задовольняти потреби українських та іноземних громадян у туристичних послугах та вносити вклад у розвиток вітчизняної економіки за рахунок збільшення кількості робочих місць, надходжень іноземної валюти, поповнення бюджетів усіх рівнів,

збереження культурної та природної спадщини, покращення екологічного становища в країні [18].

На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що протягом усього періоду існування України постійно діючого органу центральної виконавчої влади в туристичній сфері не було. Відповідно, чітка, структурна, послідовна реалізація стратегічних планів розвитку сфери туризму в таких умовах, на нашу думку, є дещо складною через постійну реорганізацію цієї структури та відповідальність за її функціонування різних міністерств та відомств. За цих умов є потреба в системності дій в державній політиці у сфері туризму. Ця політика має набути самостійного значення, у тому числі включаючи спеціальні заходи. Формування державної політики у сфері туризму передбачає відповідний механізм, включаючи обґрунтування рішень, розробку стратегії розвитку галузі та системи інструментів.

1.2. Механізми державного регулювання туристичної сфери України

Сучасний стан розвитку туристичної галузі в Україні не відповідає існуючому потенціалу туристичних ресурсів, низькою є його економічна ефективність. Однією з основних причин такої ситуації є недостатній рівень теоретичного осмислення соціально-економічної сутності туризму як соціального явища та його економічного значення як прибуткової галузі. Важливою умовою забезпечення розвитку туристичної галузі в Україні є формування ефективного регуляторного механізму, що поєднує державне регулювання і саморегулювання ринку [25, С. 228].

Механізм державного управління (регулювання) туристичної сфери є складною незалежною системою державного впливу (через свої органи) на процеси та явища, пов'язані з регулюванням соціально-економічних відносин у сфері громадської діяльності зі створення, розповсюдження та споживання

туристичного продукту, що формується методами управлінської, інституційної, ресурсної, інформаційної та науково-методичної підтримки.

Відповідно до Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р., в Україні традиційно виділяють такі механізми державного регулювання туристичної сфери, як організаційний, правовий, фінансовий та економічний [27] (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Механізми державного регулювання розвитку сфери туризму та курортів у Стратегії-2026

Механізм	Завдання та принципи дії механізму	Інструменти
Організаційний	Спрямований на забезпечення принципів партнерства та співробітництва органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, представників бізнесових та наукових кіл, громадських організацій	План заходів з реалізації Стратегії-2026 на основі установлених показників розвитку для оцінки досягнення цілей, що здійснюються на державному, регіональному та місцевому рівні; цільові та регіональні програми розвитку сфери туризму та курортів; договори, що укладаються, зокрема на засадах державно-приватного партнерства
Правовий	Орієнтований на дотримання учасниками процесу реалізації Стратегії-2026 принципів конституційності, законності та прозорості	Нормативно-правові акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування
Фінансовий	Забезпечує реалізацію принципів прозорості та передбачуваності дій органів державної влади з розподілу коштів державного бюджету, інвестицій, грантів міжнародних організацій, залучення кредитів банків та небанківських установ, коштів недержавних цільових фондів, лізингових компаній	Кошти державного та місцевих бюджетів, суб'єктів туристичної діяльності, коштів міжнародної технічної допомоги, інших міжнародних донорів, фінансових організацій (установ), коштів інвесторів та інших джерел, не заборонених законом
Економічний	Забезпечує дотримання принципів сталого розвитку територій та утримання високого рівня конкурентоспроможності галузі	Економічні інструменти для залучення інвестицій у туристичну галузь; преференції українському виробнику туристичної продукції; фінансове оздоровлення підприємств туристичної галузі; сучасні інформаційні й маркетингові технології

Джерело: сформовано автором на основі за [27]

Слід зазначити, що вплив з боку органів державної влади та місцевого самоврядування різних рівнів визначає загальні засади організаційного механізму державного регулювання туристичної сфери в Україні.

Дослідження механізмів державного регулювання туристичної сфери показують, що організаційний механізм є основою державного регулювання і потребує найбільшого вдосконалення.

Організаційний механізм – це сукупність конкретних організаційних елементів, що відрізняються за своєю природою, в механізмі управління, які мають організовувати регулювання, управління в інтересах державної влади, ефективне функціонування державно-адміністративної системи тощо [16].

Основне призначення організаційних елементів у складі механізмів державного регулювання – формування та зміцнення організаційного потенціалу суб'єктів управління як складової системи управління.

За характером основних параметрів організаційного процесу, конкретними організаційними механізмами можуть бути:

- організаційно-структурний (виконується управлінський вплив через формування структур та реструктуризацію);
- організаційно-розпорядчий (впливає на діяльність персоналу);
- організаційно-технічний (впливає на технічні, соціально-технічні та технологічні параметри процесу управління);
- організаційно-економічний (впливає на економічні параметри господарської діяльності);
- комплексний (має всі або кілька перелічених ознак) [22, С. 66].

Основними засобами реалізації організаційного механізму є: розмежування повноважень центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері туризму, створення структурних підрозділів з питань туризму та курортів усіх рівнів управління та координаційних консультативно-дорадчих органів, удосконалення відносин між органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання, пов'язаних з наданням туристичних послуг, створення туристичних інформаційних центрів, вдосконалення системи підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, на яких покладено відповідальність у розвитку туризму [1].

З метою покращення та стійкості функціонування організаційного механізму державного регулювання сфери туризму в Україні слід більш чітко та поглиблено підходити до вивчення аспектів теоретичного та практичного характеру щодо формування системи органів державної влади та господарської діяльності у сфері туризму, а також їх структури з погляду впорядкування розподілу повноважень, здійснення ними контрольних-координаційних функцій, а також забезпечення взаємозв'язку та взаємодії між ними на всіх рівнях.

Що стосується практичного впливу організаційного механізму державного регулювання розвитку туризму в Україні, то він пропонує:

- проведення системного аналізу та уточнення цілей розвитку;
- формулювання завдань;
- розроблення державно-управлінських рішень з урахуванням змін соціально-економічної ситуації в країні (регіоні), яка, у свою чергу, передбачає коригувальні заходи, орієнтовані на методи і засоби державного регулювання туристичної сфери;
- сприяння дотриманню економічних інтересів суб'єктів господарювання, завдяки діяльності яких розвивається туристична галузь [2].
- Якщо розглянути докладніше правовий механізм державного регулювання туристичної сфери України, то слід зазначити, що у нинішніх умовах в Україні відбувається його посилення, що відповідно проявляється в наступному [8, 17]:
 - запровадження нових законів та підзаконних актів;
 - внесення певних змін до чинних законів та підзаконних нормативно-правових актів;
 - коригування положень національного законодавства у сфері туризму відповідно до міжнародних стандартів.

Ключовою правовою основою державного регулювання туристичної сфери в Україні є Конституція України [14].

Конституція України – наділений найвищою юридичною силою нормативно-правовий акт, що закріплює вихідні засади правового регулювання та

основи всього законодавства у сфері туризму. Наприклад, у ст. 45 Конституції України зазначається: «... кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням щотижневих днів на відпочинок, а також щорічної оплачуваної відпустки». Ст. 33 Конституції України визначає: «...кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом». Ст. 42 регламентує право на «...кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом».

Наступний за важливістю нормативно-правовий акт, що регулює туристичну діяльність, Закон України «Про туризм» [11], який «визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні основи реалізації державної політики України у сфері туризму та спрямований на забезпечення закріплених в Конституції України права громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, безпеку для життя та здоров'я довілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей». Відповідно до ст. 6 Закону України "Про туризм", імплементація державної політики у сфері туризму здійснюється шляхом: визначення та реалізації основних напрямів державної політики у сфері туризму, пріоритетних напрямів розвитку туризму; визначення порядку класифікації та оцінка туристичних ресурсів України, їх використання та охорона; спрямування бюджетних коштів на розробку та реалізацію програм розвитку туризму; визначення засад безпеки туризму; нормативне регулювання відносин у сфері туризму; ліцензування в індустрії туризму, стандартизація та сертифікація туристичних послуг, визначення кваліфікаційних вимог до посад спеціалістів туристичного супроводу, видача дозволів на право здійснення туристичного супроводу; створення системи статистичного обліку та звітності у сфері туризму та курортно-оздоровчого комплексу; організація та здійснення державного контролю за дотриманням

законодавства у сфері туризму; визначення пріоритетних напрямків та координації досліджень і підготовки кадрів у сфері туризму; участь у розробці та впровадженні міжнародних програм розвитку туризму.

Ще одним документом є затверджена Кабінетом Міністрів України Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, основними завданнями якої є: «...реалізація комплексу заходів щодо підтримки розвитку туристичної галузі, зокрема створення привабливого інвестиційного клімату у сфері туризму та курортів; забезпечення належного рівня міжгалузевої та міжрегіональної координації та співробітництва, яке сприятиме раціональному використанню туристичних ресурсів та дозволить оптимізувати витрати з боку державних та місцевих бюджетів на туризм та курорти; об'єднання зусиль органів державної влади та місцевого самоврядування, представників туристичного бізнесу, інших галузей економіки та установ громадянського суспільства для популяризації України у світі та формування іміджу України як країни, привабливої для туризму; гармонізації національного законодавства до європейського, відповідність цілям і принципам, які проголошені стратегічними документами розвитку держави» [27].

Відповідно до Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. фінансовий механізм «забезпечує реалізацію принципів прозорості та передбачуваності дій органів державної влади щодо розподілу державних коштів (бюджету), інвестицій, грантів міжнародних організацій, залучення кредитів банків та небанківських установ, коштів недержавних цільових фондів, лізингових компаній. Фінансова підтримка реалізації Стратегії здійснюється у межах коштів з державного та місцевих бюджетів, суб'єктів туризму, засобів міжнародної технічної допомоги, інших міжнародних донорів, фінансових організацій (установ), коштів інвесторів та інших джерел, не заборонених законом».

До фінансової бази сфери туризму можна віднести:

- податкові вилучення в організацій, що функціонують у зазначеній сфері;
- залучення іноземного капіталу, зокрема в такий спосіб:

- формування загальних сприятливих умов, що забезпечують захист інтересів капіталу приватних структур (стабільність фінансового, економічного, правового типу, сприятливий інвестиційний клімат);
 - реалізація інвестиційних проектів з іноземними підприємствами в туристичній сфері на взаємовигідних умовах;
 - розробка, впровадження та фінансування державних і регіональних цільових програм у сфері туризму [4].
- кредитно-інвестиційне страхування.

Щодо економічного механізму державного регулювання сфери туризму в Україні, у цьому випадку доцільно проаналізувати внесок туризму в економіку держави та регіону, а також його внесок у формування державного та місцевих бюджетів.

Слід підкреслити, що доходи від туристичної сфери для третини країн – учасниць туристичного ринку є основною статтею у бюджеті, а в 80 країнах туризм входить до першої п'ятірки статей, що формують бюджет [31]. Формування основних засад розвитку стійкого туризму та курортів як пріоритетної галузі економіки в Україні відображають показники, зазначені у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Показники, що характеризують специфіку економічного механізму державного регулювання туристичної сфери в Україні протягом 2016–2019 рр.

Показники	Роки	2016	2017	2018	2019
Надходження до місцевих бюджетів коштів від сплати туристичного збору, млн грн		54,1	70,2	90,7	120,0
Надходження до зведеного бюджету (податки та збори) від діяльності суб'єктів туристичної діяльності, млрд грн		2,5	3,5	4,2	7,9

Джерело: складено на основі [23]

Як показує аналіз результатів 2018 р., надходження в державний бюджет з туристичного збору збільшилися на 29,2% і, відповідно, досягли 90,7 млн. грн.

Слід зазначити, що цій ситуації сприяли незначне зменшення кількості іноземних туристів в Україні. При цьому спостерігається збільшення кількості іноземних туристів з різних країн на тлі зниження прикордонного обміну (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Структура туристичного потоку в Україну протягом 2020-2021 рр.

Регіон світу	Частка туристів	
	2020	2021
Європа	79,2%	70%
Азія	17,7%	25,5%
Північна Америка	1,5%	3%
Африка	0,7%	1,4%
Океанія	0,7%	0,6%
Південна Америка		0,2%

Джерело: розроблено на основі [3]

Розглядаючи показники України у світових рейтингах, то можемо спостерігати, що останні дослідження світової структури туристичної конкурентоздатності країн Всесвітнього економічного форуму разом з міжнародними туристичними організаціями (IATA, IUCN, UNWTO, WTTC) показали, що Україна, згідно з індексом туристичної конкурентоспроможності, у 2019 році посіла 78 місце зі 140 проаналізованих країн. Такий рейтинг України, за останні п'ять років, демонструє негативну тенденцію – зниження з 76-го місця у 2013 році до 78-ої позиції у 2019 році (табл. 1.7).

Порівняємо показники України в основних тематичних групах індексу туристичної конкурентоспроможності за період 2013-2019 рр. та проаналізуємо їх.

З наведених даних у таблиці 1 та рисунку 3 бачимо, що Україна у 2019 році за багатьма показниками попадає до 30% групи найгірших позицій. До показників, що визначають ранг аутсайдера країни належать "Природні ресурси" - 116 місце, «Екологічна стійкість» - 114 місце, «Безпека і захист» - 107 місце, «Бізнес середовище» - 103 місце та «Пріоритет туризму» - 92 місце.

При цьому слід наголосити на необхідності розробки та реалізації державної програми розвитку туризму в Україні, яка повинна бути реалізована в масштабах усієї країни та регіональному рівнях. Відповідний комплекс заходів

також має мати системний характер, забезпечити налагодження плідної співпраці між представниками місцевих спільнот та бізнес-середовища [12].

Таблиця 1.7

Динаміка інтегральних складових елементів індексу туристичної конкурентоспроможності України за 2013-2019 рр.

Показники	Роки		
	2013 (140 країн)	2017 (141 країна)	2019 (140 країн)
Індекс туристичної конкурентоспроможності	76	88	78
Бізнес середовище	71	124	103
Безпека і захист	77	127	107
Здоров'я і гігієна	8	8	11
Людські ресурси і ринок праці	99	41	48
Розвиток ІКТ	70	81	78
Пріоритет туризму	84	90	92
Міжнародна відкритість	114	78	55
Цінова конкурентоспроможність	110	45	19
Екологічна стійкість	92	97	114
Інфраструктура повітряного транспорту	78	79	71
Наземна та портова інфраструктура	73	81	77
Інфраструктура туристичних послуг	50	71	65
Природні ресурси	102	115	116
Культурні ресурси та ділові подорож	80	51	55

Джерело: узагальнено автором на основі [30]

З позиції управління стратегічним розвитком туризму в Україні, вчені А. Гришук та Ю. Масюк запропонувати основні напрямки механізмів стратегії розвитку туристичної галузі в Україні (табл. 1.8), за допомогою яких держава регулює розвиток даної сфери.

Основними інструментами організаційно-економічного механізму державного регулювання туристичної сфери мають бути:

1) система нормативно-правових актів регіонів, міст та ОТГ, що мають логічний зв'язок та послідовне використання конкретних методів та інструментів державного регулювання;

2) інформаційно-методичне та інструментальне забезпечення підготовки та прийняття управлінських рішень на рівні органів регіональної влади та місцевого самоврядування;

Основні напрями механізмів розвитку туристичної галузі України

Механізм	Інструменти
Нормативно-правовий	Нормативно-правові акти, документи дозвільного характеру, національні та міжнародні стандарти і сертифікати тощо
Організаційно-управлінський	Концепції, програми, проекти, плани та ін.
Соціально-психологічний	Макроекономічні показники (рівень доходів населення, рівень цін, рівень пенсій, соціальні виплати, рівень зайнятості тощо), галузеві показники (мінімальна та середня зарплата у галузі, рівень зайнятості по галузі, рівень цін по галузі, рівень цін на паливо тощо), регіональні показники (мінімальна та середня зарплата у регіонах, рівень зайнятості у регіонах, рівень цін у регіонах, рівень цін на паливо у регіонах тощо)
Фінансово-економічний	Податки, збори, податкові пільги, амортизаційні відрахування, кредити, страхування, вартість нерухомості, оренда (лізинг), валютний курс тощо
Інформаційно-комунікаційний	Програмно-комп'ютерне забезпечення по галузі, забезпечення мобільним та Інтернет зв'язком, інформаційні потоки, комунікативні бар'єри тощо

Джерело: сформовано і доповнено автором за [21]

3) широке використання елементів стратегічного управління з оптимальним поєднанням його з методами та формами оперативного (короткострокового) управління [10; 19, с. 177].

Туризм визначено як один із головних пріоритетів держави, впровадження економічних та правових механізмів, успішне ведення туристичного бізнесу, інвестиційні механізми розвитку туристичної інфраструктури, інформаційна та маркетингова діяльність з формування туристичного іміджу України. У контексті стратегічного управління розвитком туризму в Україні пропонуються основні сфери механізмів розвитку туристичної галузі України та їх інструменти реалізації державної концепції розвитку галузі, а саме нормативно-правовий, організаційно-управлінський, соціально-психологічний, фінансово-економічний, інформаційно-комунікаційний механізми. А для досягнення цілей Стратегії-2026 відповідно до пріоритетних напрямів визначено механізми державного регулювання розвитку сфери туризму та курортів, які мають ефективно взаємодіяти: правовий, організаційний, економічний та фінансовий.

РОЗДІЛ 2

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

2.1. Стратегічні напрями розвитку механізмів державного регулювання туристичної сфери України

У разі вибору сфери туризму як пріоритетного напрямку розвитку національної економіки державна політика в галузі туризму проводиться в рамках програми економічного розвитку окремих регіонів. Схожі заходи здійснюються на основі таких принципів державного регулювання сфери туризму:

- загальний економічний потенціал держави залежить від стану та тенденцій розвитку у регіональній економіці;
- територіальні туристичні центри та комплекси є важливою частиною розвитку туризму, що мають характерні особливості та проблеми розвитку;
- природні, культурні, історичні, економічні та демографічні фактори визначають розвиток туризму в кожному регіоні, відображаючи характерні особливості розвитку окремих територій.

Методичні розробки ЮНВТО (Всесвітня туристична організація) визначають принципи, інструменти та форми державного регулювання туризму з використанням державних структур та громадських організацій як самостійних органів управління туризмом. При цьому основну функцію визначення інституційної основи розвитку туристичної галузі, підготовки та перепідготовки кадрів, фінансово-кредитних та податкових інструментів підтримки галузі, а також інвестиції в інфраструктурні галузі здійснюють державні органи, а організаційні питання, пов'язані з представленням інтересів країни на світовому туристичному ринку, укладання угод щодо збільшення турпотоків в країну, організація спільних маркетингових досліджень ринку туризму та поведінки споживачів, а також організація технічного та фінансового співробітництва є прерогативою туристичних організацій [7].

У зв'язку з цим виникає потреба в систематизації та розподілі напрямів діяльності та повноважень щодо регулювання між органами державної влади та громадськими туристичними асоціаціями (організаціями, об'єднаннями) [28].

Уряд України, використовуючи свій фінансово-економічний потенціал, повинен:

- ✓ впроваджувати концепцію ООН сталого розвитку туризму як екологічно чистої форми використання природних і культурних ресурсів;
- ✓ розвивати індустрію туризму в країні в цілому та в окремих туристичних регіонах, зокрема шляхом підтримки туроператорів, приватних підприємств, представники малого та середнього бізнесу, громадських організацій та раціонального використання природних територій та об'єктів історико-культурного значення;
- ✓ встановлювати загальний порядок використання туристичних ресурсів та відшкодування збитків;
- ✓ визначати порядок сертифікації туристичного продукту;
- ✓ створювати державну систему підготовки та перепідготовки кадрів з туризму та наукового забезпечення сталого розвитку туристичної галузі;
- ✓ виділяти бюджетні кошти на розробку та впровадження пілотних проектів розвитку туризму;
- ✓ у співпраці з країнами-донорами, міжнародними організаціями та фондами, що діють в Україні, активізувати процеси залучення іноземних інвестицій в розвиток туризму.

Виконавча влада окремих регіонів України, опираючись на програмні та нормативні документи повинна:

- ✓ розробляти та здійснювати конкретну політику держави щодо розвитку туристичної сфери;
- ✓ обґрунтовувати основні напрямки розвитку туризму в Україні в цілому та його регіонах, виявляючи реальні можливості на місцях, виходячи з природних умов;

- ✓ встановлювати правові та екологічно обґрунтовані стандарти для туристичної діяльності у регіональних природних зонах, що є особливо захищеними;
- ✓ координувати роботу регіональних органів влади у сфері планування своєї діяльності щодо розвитку туристичної сфери;
- ✓ збирати, узагальнювати, аналізувати та поширювати інформацію щодо існуючих природних та історико-культурних цінностей, охорони навколишнього середовища, територій, а також туристичної діяльності в цілому;
- ✓ організовувати та фінансувати соціальні, біологічні, етнографічні, археологічні та інші культурні дослідження в регіонах;
- ✓ проводити роботу з інтеграції туристичної діяльності в державні та регіональні стратегії; плани розвитку території;
- ✓ брати участь у процесі погоджень та дозволів з усіма зацікавленими сторонами з питань землеустрою, водного, лісового господарства тощо при здійсненні туристичної діяльності;
- ✓ включати туризм до загального плану економічного розвитку країни та її регіонів з урахуванням державних програм;
- ✓ брати участь у прийнятті рішень про ліцензування або видачу спеціальних дозволів на діяльність у певній сфері;
- ✓ брати участь у вирішенні питань, пов'язаних з розвитком галузей інфраструктура (транспорт, зв'язок, проживання, харчування) та ін.

Екологічні та природоохоронні організації як учасники ринкового процесу сфери туризму, повинні виконувати такі заходи:

- ✓ брати участь разом з іншими організаціями у розробці основних правил туристичної діяльності, пропонуючи екологічно стійкі методи;
- ✓ забезпечувати незалежну експертизу стану місцевості, виробляти рекомендації щодо її збереження, а також раціонального використання природних ресурсів;

- ✓ розробляти напрями, які сприяють уряду, туристичній галузі, місцевим громадам у визначенні природно-культурної цінності конкретних об'єктів по всій території, і які можуть бути використані для цілей туризму;
- ✓ збирати, узагальнювати, аналізувати та поширювати досвід екологічно стійкої діяльності та технологій.

Місцеві органи виконавчої влади, що також займаються розвитком туристичних зон своїх територій повинні виконувати такі заходи [20]:

- ✓ надавати послуги з обслуговування та розміщення туристів;
- ✓ знайомити відвідувачів з побутом, культурою та традиціями місцевості;
- ✓ адаптувати екологічно стійкі практики до своєї діяльності;
- ✓ сприяти органам природокористування створювати такі проекти, що дають великий економічний ефект;
- ✓ брати участь у плануванні, розвитку та управлінні туристичною діяльністю своїх територій;
- ✓ організувати навчання, тренінги в галузі охорони навколишнього середовища, туризму тощо.

Усуненню наявних недоліків у сфері туризму сприятиме здійснення державою таких заходів:

- значне оновлення законодавчої бази, що регулює туристичний сектор;
- законодавче вирішення таких проблем, як державна підтримка внутрішнього, в'їзного, соціального, зеленого туризму, що створює імідж України як країни сприятливої для розвитку туризму і відпочинку, чіткий розподіл повноважень між органами влади у сфері туризму, координація взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування, забезпечення прав і безпеки туристів тощо;
- визначення пріоритетів та першочерговості розвитку існуючих туристичних регіонів, з метою підвищення економічної ефективності запропонованих заходів;

- забезпечення підвищення якості обслуговування у сфері туризму, також створення національної системи навчання кваліфікованого туристичного персоналу;
- враховуючи протяжність кордонів з іншими країнами неможливо не взяти до уваги транскордонний туризм, який характеризується в основному короткостроковими турами. Також необхідно для його успішного розвитку вносити зміни та доповнення до законодавства, що спрощують процедуру перетину державного кордону;
- створення сприятливого інвестиційного клімату шляхом забезпечення високого рівня регламентації туристичної діяльності та зниження податкових ставок;
- надання державних позик на відновлення культурних пам'яток та започаткування туристичної діяльності;
- створення єдиної туристичної інформаційно-аналітичної бази, яка б містила в собі інформацію про історико-культурні об'єкти, туристичні дестинації, туроператорів, туристичні агентства, готелі, ресторани, перевізників тощо.

Сучасна вітчизняна модель керування туристичною сферою функціонує в межах низки механізмів державного регулювання, що, з одного боку, відзначаються організаційною єдністю зовнішнього та внутрішнього середовища, а з другого боку – мають свою спрямованість: правову, інституційну й економічну. На цих аспектах певною мірою звернуто увагу в Стратегії розвитку туризму в Україні (на період до 2026 р.). Шляхи удосконалення механізмів державного регулювання туристичної сфери запропоновано на рисунку 2.1.

Слід також наголосити, що конкретні заходи спрямована на виведення із кризи туристичного сектора в умовах пандемії через механізми державного регулювання, в Україні досі не існує. У зв'язку з цим ми пропонуємо наступні конкретні стратегічні заходи щодо вдосконалення державних механізмів регулювання розвитку туризму в Україні:

- зміцнення позицій Національної туристичної організації України як державної установи;

Пропозиції щодо удосконалення механізмів державного регулювання туристичної сфери	Створення «Регіональних туристичних інформаційних центрів» та їх взаємодія з іншими регіональними центрами
	Розробка нових форм співпраці сфери туризму між органами місцевого самоврядування та суб'єктами підприємництва
	Розробка державних та туристичної галузі регіональних програм розвитку туризму та методів контролю за їх виконанням
	Розробка методів взаємодії органів місцевого самоврядування з суб'єктами господарювання, які здійснюють діяльність з надання туристичних послуг, шляхом проведення конкурсного відбору
	Створення умов та впровадження пільгового кредитування заходів, пов'язаних із розвитком туризму
	Розробка концептуальних підходів щодо організації підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, на яких покладено обов'язки державного регулювання сфери туризму
	Запровадження кластерної моделі організації туристичного бізнесу, що забезпечить підвищення координації дій всіх суб'єктів туристичної галузі
	Розробка пропозицій щодо створення Координаційних рад з питань розвитку туризму на обласному рівні
	Створення місцевих фондів розвитку туризму за допомогою договірних угод між суб'єктами підприємництва
	Розробка та практичне використання нових технологій планування територіально-господарських комплексів в області туризму

Рис. 2.1. Пропозиції щодо удосконалення механізмів державного регулювання туристичної сфери

Джерело: розроблено автором на основі [5, 6, 7, 29]

- розробка та реалізація плану цифрової трансформації туристичної сфери України;
- реорганізація державного регулювання у сфері туризму на регіональному та місцевому рівнях;
- внесення змін до законодавства у сфері туризму;
- розробка та реалізація програми, спрямованої на оптимізацію турів вихідного дня та ділового туризму;
- модернізація транспортного сполучення;
- розвиток бренду України як туристичної території;
- реалізація маркетингового плану розвитку туристичної галузі в Україні на період 2021-2022 рр.
- розробка загальнонаціональної стратегії розвитку сфери туризму, яка повинна бути пов'язана з цілями і завданнями, з одного боку, розвитку медичного

та лікувально-оздоровчого туризму, а з другого – соціально-економічного розвитку всієї держави [10];

- розробка загальнонаціональної стратегії щодо реалізації програм та державної підтримки експорту туристичних послуг і її вплив на процес організації та управління ринком медичних і лікувально-оздоровчих послуг у рекреаційній сфері [10];
- наданні пільг у організації туристичної діяльності за умов пандемії (розвиток молодіжного підприємництва у галузі туризму);
- залученні інвестиційних потоків і розвитку інвестиційного поля у розвитку туризму;
- розвитку конкурентного середовища в туризмі;
- забезпеченні безпеки туристів за умов пандемії та проведення антитерористичних операцій в Україні.

Таким чином, лише тісна співпраця між органами державної влади, державними підприємствами і громадськими об'єднаннями, що діють у сфері туризму, дозволяють ефективно використовувати туристичний потенціал України. При цьому необхідно активізувати роль держави в регулюванні та підтримці діяльності підприємств туристичної сфери з урахуванням особливостей розвитку окремих регіонів країни. Механізми, форми, методи та інструменти підтримки та регулювання підприємств, що працюють у туристичній сфері, залежать від фінансових можливостей суспільства, а також ступеня розвитку галузей інфраструктури.

2.2. Концепція державного регулювання сфери туризму в Україні

Україна з кожним роком все активніше залучається до світового ринку туристичних послуг, оскільки український туризм є досить молодою галуззю, яка знаходиться на стадії розвитку. Сьогодні у світі є багато прикладів неконтрольованого зростання туризму в окремих державах і на окремих

територіях, що вже призвело до появи певних проблем у сфері екології, культури та соціального розвитку. Це змусило людство звернути увагу на збереження природних, історико-культурних цінностей, ретельно спланувати розвиток туристичної інфраструктури та планування розвитку дестинацій.

Виходячи з поточного стану розвитку туризму в Україні його можна визначити як нестабільний та несталый, проблеми сталого розвитку туризму стають дедалі гострішими та привертають увагу ширшого кола дослідників. Для забезпечення сталого розвитку туризму в Україні, необхідно підвищити рівень використання ресурсного потенціалу, професійної підготовки кадрів у туристичній галузі, розробляти та використовувати адекватні механізми та заходи державного регулювання цієї галузі, розвивати і вдосконалювати транспортну інфраструктуру, зменшувати сезонність і просторову нерівномірність розподілу туристів, приділяти значну увагу взаємозв'язку між природоохоронною діяльністю та сталим туризмом тощо [6].

Економічні реформи, що продовжують проводитися в Україні, незважаючи на протиріччя та нестиківки, вимагають використання сучасних інструментів для вирішення багатьох поточних економічних та соціальних проблем. Власне за таких умов державне регулювання набуває все більшого значення як один з методів ефективної системи управління розвитком як сучасних організацій, так і територій управління та всього народного господарства. І сфера туризму в той же час не виняток. Ми вважаємо, що класичну схему процесу державного регулювання можна імплементувати до управління розвитком туризму (рис. 2.2).

Провівши дослідження розширених етапів державного регулювання, можна визначити ряд факторів, що перешкоджають розвитку туризму на різних ієрархічних рівнях. Такий аналіз доцільно проводити на державному рівні (Державне агентство розвитку туризму) з урахуванням переваг, закладених у державному регулюванні та підтвержені світовою практикою. Так, великими перевагами для туристичного бізнесу, на нашу думку, є те, що стратегія як основний інструмент державного регулювання:

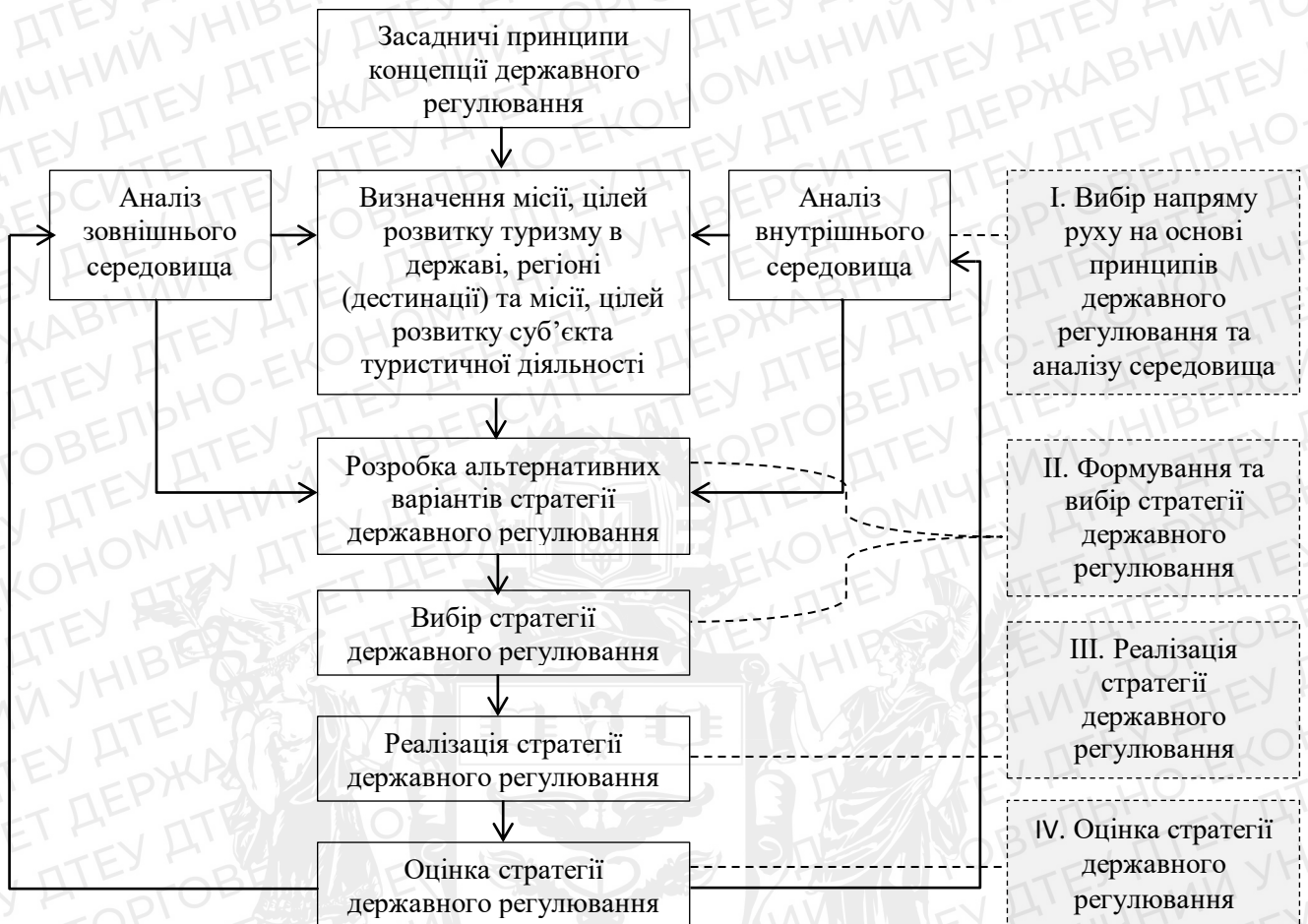

Рис. 2.2. Процес державного регулювання туризму

Джерело: розроблено автором

- дозволяє виявити основні цілі та шляхи їх досягнення в контексті інтенсифікація розвитку та економічного зростання держави, регіону;
- це спосіб налагодження взаємодії держави, регіону, підприємства із зовнішнім середовищем;
- дозволяє реагувати на зміни у навколишньому середовищі та постійно вдосконалювати процеси керування на основі зворотного зв'язку;
- є основою для розробки існуючих стратегічних планів, проектів та програм системного характеру напрямів розвитку держави, регіону, суб'єктів туристичної діяльності у довгостроковій перспективі;
- є основою формування та здійснення змін в економічній системі України, області, підприємства відповідно до нових вимог зовнішнього і внутрішнього середовища;

- є фактором стабілізації відносин у державі, регіоні та підприємстві;
- дозволяє забезпечити ефективну мотивацію та контроль дотримання законодавства та стандартів у туристичній діяльності.

Таким чином, можна стверджувати, що відсутність належної теоретичного та методологічного підходів до державного регулювання розвитком туристичної сфери України зумовили необхідність формування стратегічної концепції державного регулювання туризму на всіх ієрархічних рівнях: національному, регіональному та місцевому.

Відповідно до цієї концепції, державне регулювання туризму на всіх рівнях дозволить досягти відповідних цілей:

1) на національному рівні – забезпечення безперервного розвитку індустрії туризму на паритетних засадах задоволення соціальних, екологічних і економічних інтересів суспільства через екологізацію та гуманізацію туристичного ринку;

2) на регіональному рівні – задоволення потреб туристів сьогодні, з урахуванням інтересів регіону щодо збереження можливості надання рекреаційно-туристичних послуг в майбутньому засновані на ефективному управлінні туристичною складовою регіону;

3) на місцевому рівні – забезпечення та підтримка конкурентоспроможності суб'єктів туризму зараз і в майбутньому на основі економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної дисципліни.

Механізми реалізації концепції державного регулювання розвитку туризму на всіх рівнях можна поділити на правові, адміністративні, економічні, екологічні та організаційні та детально представлені у таблиці 2.1.

На нашу думку, державне регулювання туристичної сфери, як загальне поняття щодо необхідності досягнення балансу між задоволенням потреб сучасної людини в туристичних продуктах і послугах та захисті інтересів майбутніх поколінь, включаючи потребу в безпечному та здоровому туристичному середовищі, – це керований розвиток.

Концептуальні засади державного регулювання розвитком туризму в Україні

Рівні регулювання Елементи регулювання	НАЦІОНАЛЬНИЙ (макрорівень)	РЕГІОНАЛЬНИЙ (мезорівень)	ЛОКАЛЬНИЙ (мікрорівень)
ЦІЛІ	Забезпечення стійкого розвитку туристичної галузі на умовах паритету задоволення соціальних, екологічних та економічних інтересів суспільства через екологізацію та гуманізацію туристичного ринку.	Задоволення потреб туристів сьогодні, враховуючи інтереси регіону відносно збереження можливостей надання рекреаційно-туристичних послуг у майбутньому на основі ефективного управління складовими туризму регіону.	Забезпечення та підтримання конкурентоспроможності суб'єктів туристичної діяльності тепер і в майбутньому на засадах економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної дисципліни.
СУБ'ЄКТИ	ВРУ, Президент України, КМУ, Мінекономрозвитку України, Мінінфраструктури України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство культури та інформаційної політики України, Мінмолодьспорт, МОЗ України, МОН України, Держстат України, Адміністрація Держкордонслужби, Державне агентство розвитку туризму	Департаменти та управління туризму в структурі ОДА, управління туризму в структурі міської державної адміністрації м. Києва, Департаменти та управління туризму в структурі представницьких та виконавчих органів місцевого самоврядування.	Суб'єкти туристичної діяльності (туроператори, турагенти, гіді-перекладачі, екскурсоводи, організації з надання послуг проживання, харчування, транспорту, розваг); інші суб'єкти - постачальники туристичних послуг (банківські установи, страхові компанії, заклади побутового обслуговування тощо), громадські організації (асоціації, об'єднання та інші інституції в галузі туризму, культури, екології та захисту суспільних інтересів).
МЕХАНІЗМИ	<i>Правові:</i> розробка національної стратегії державного регулювання туризму; формування законодавчого поля туристичної діяльності суб'єктів господарювання; розробка основних напрямів державної політики у сфері туризму; розробка методичних рекомендацій щодо удосконалення туристичної діяльності. <i>Адміністративні:</i> ліцензування туристичної діяльності; стандартизація та сертифікація туристичних послуг; статистичний аналіз та спостереження в сфері туризму; застосування адміністративно-економічних санкцій за порушення законодавства у сфері туризму. <i>Економічні:</i> виділення бюджетних коштів на розвиток туризму; створення сприятливого інвестиційного клімату для будівництва і модернізації матеріально-технічної бази туризму; розробка системи оподаткування туризму; розвиток страхових послуг у туризмі. <i>Екологічні:</i> установлення гранично допустимих норм навантаження на туристичні ресурси; попередження стихійних лих; контроль за якістю продуктів харчування; забезпечення сприятливого екологічного стану туристичного довкілля; раціональне планування забудови територій тощо. <i>Організаційні:</i> створення і ведення реєстру туристичних ресурсів; підготовка й підвищення кваліфікації кадрів у сфері туризму; співробітництво з міжнародними туристичними організаціями та державними органами з туризму інших країн; проведення виставок, конференцій, у т.ч. з іноземними партнерами, з проблем туризму; просування національного турпродукту за кордоном.	<i>Правові:</i> розробка та реалізація регіональної стратегії державного регулювання туризму; розробка, затвердження та реалізація проєктів регіональних та місцевих програм розвитку туризму. <i>Адміністративні:</i> видача дозволів на право здійснення туристичного супроводу; статистичний аналіз ринку туристичних послуг у межах адміністративно-територіальних одиниць; надання суб'єктам туристичної діяльності методичної та консультативної допомоги щодо організації їх діяльності; внесення у встановленому порядку до відповідних органів ліцензування пропозицій щодо анулювання ліцензій; охорона та збереження місцевих туристичних ресурсів. <i>Економічні:</i> підтримка існуючої та створення сучасної туристичної інфраструктури в регіоні; виділення та освоєння коштів з місцевих бюджетів на потреби реалізації місцевих програм розвитку туризму; залучення місцевого населення до туристичної діяльності, шляхом створення нових робочих місць. <i>Екологічні:</i> забезпечення сприятливого екологічного стану туристичного довкілля регіону; раціональне планування забудови територій регіону; контроль за додержанням гранично допустимих норм навантаження на туристичні ресурси регіону тощо. <i>Організаційні:</i> розробка нових туристичних маршрутів регіону; розробка соціальної реклами туристичних ресурсів регіону; утворення регіональних інформаційних центрів; організація підготовки, перепідготовки кадрів у галузі туризму серед місцевого населення за рахунок коштів місцевого бюджету; проведення інвентаризації місцевих туристичних об'єктів.	<i>Правові:</i> розробка та реалізація стратегії державного регулювання суб'єкта туристичної діяльності. <i>Адміністративні:</i> одержання необхідних дозволів на здійснення туристичної діяльності; аналіз та контроль за реалізацією стратегії сталого розвитку суб'єкта туристичної діяльності з боку керівництва; сертифікація та стандартизація діяльності. <i>Економічні:</i> фінансове та інше ресурсне забезпечення реалізації стратегії; стимулювання діяльності персоналу організації; розробка нових туристичних пакетів. <i>Екологічні:</i> додержання суб'єктами туристичної діяльності вимог законодавства про захист навколишнього природного середовища; розробка туристичних маршрутів з врахуванням гранично допустимих норм навантаження на туристичні ресурси. <i>Організаційні:</i> розробка організаційної структури, адекватної цілям стратегії державного регулювання туристичної сфери; участь підприємства у виставках, конференціях, семінарах з проблем розвитку туризму; формування організаційної культури підприємства відповідно до основних концептуальних засад сталого розвитку; організація рекламної діяльності підприємства відповідно до цілей сталого розвитку тощо.
ОБ'ЄКТИ	Економічна, соціальна та екологічна складова розвитку туризму в країні.	Економічна, соціальна та екологічна складова розвитку туризму в регіоні.	Виробнича, техніко-технологічна, фінансова, маркетингова, інформаційна, екологічна підсистеми та підсистема розвитку персоналу суб'єкта туристичної діяльності.
РЕЗУЛЬТАТ	Досягнення цілей стратегічного управління сталим розвитком туризму в країні.	Досягнення цілей стратегічного управління сталим розвитком туризму в регіоні.	Досягнення цілей стратегічного управління сталим розвитком суб'єктів туристичної діяльності.

Джерело: розроблено автором

Сучасна концепція державного регулювання полягає у забезпеченні сталого розвитку, починаючи з підприємств і закінчуючи світовою економікою, досягнення балансу інтересів споживачів, бізнесу, суспільства та держави, заснованих на системному підході, індивідуальних знаннях та сучасних інформаційних технологіях, які дозволять швидко змоделювати різні варіанти напрямів розвитку, прогнозувати їх результати та вибрати найбільш оптимальний.

Забезпечення сталого розвитку вимагає наповнення ідеології державного регулювання новим змістом. У зв'язку з цим відповідно до концепції державного регулювання визначено основні теоретичні положення державного регулювання:

- формування стратегії у взаємодії із зовнішнім середовищем відповідно до принципів сталого розвитку;
- встановлення цілей для туристичної дестинації, регіону або сфери туризму в цілому на майбутнє на основі принципів маркетингу, екогармонійності та толерантності;
- використання еколого-економічного підходу до підвищення якості та популярності турпродукту на ринку та прогнозування його стратегічного становища;
- забезпечення довгострокових конкурентних переваг, стійкості конкурентної позиції та економічної безпеки.

Відповідно до цих теоретичних положень сформульовані основні засади державного регулювання розвитком туризму, що дозволить удосконалити та підняти сферу туризму на якісно новий рівень в національній економіці України:

- соціальної відповідальності за виконання місії перед суспільством;
- інтегративності економічного потенціалу туристичної галузі та здатності професіоналів, які займаються туристичною індустрією, ефективно використовувати ресурси у процесі досягнення встановлених цілей;
- інноваційності, що передбачає постійне вдосконалення технологічних, управлінських процесів тощо для забезпечення відповідності підприємств і організацій, які є учасниками туристичного процесу, до вимог зовнішнього навколишнього середовища;

- екогармонійності, що виражає необхідність врахування екологічних наслідків туристичної діяльності;
- економічності, що передбачає раціональне забезпечення сталого розвитку вітчизняної туристичної галузі.

Застосування концепції державного регулювання в туристичній сфері можливо лише з урахуванням специфіки діяльності туристичної організації, інтересів споживачів туристичних послуг, існуючих умов конкуренції та принципів сталого розвитку.

Концепція державного регулювання туризму виникла у відповідь на дві проблеми: з одного боку, як необхідність розвитку прибуткової для нашої держави галузі, а з іншого боку, враховувати обмеження доступних природних ресурсів та їх збереження та відтворення для майбутніх поколінь.

Масштаби та значення туризму свідчать про його приналежність до стратегічних галузей національної економіки та потенційного інвестиційно-привабливого виду економічної діяльності. Потрібна цілісна система управління та регулювання, що відповідає сучасним і майбутнім вимогам динамічного розвитку та реалізується на різних рівнях: державному, регіональному, окремого підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведені дослідження дозволили зробити такі висновки:

1. Проведено ретроспективний аналіз інституційного забезпечення туристичної сфери України органами державної виконавчої влади, які відповідали за державну політику у сфері туризму, та оцінку ефективність їх діяльності в розвитку туристичної галузі. На основі аналізу зроблено такий висновок: протягом усього періоду існування України постійно діючий орган центральної виконавчої влади туристичного сектору був відсутній. Відповідно, чіткій, структурній, послідовній реалізації стратегічних планів розвитку туризму в таких умовах заважала постійна реорганізація цієї структури та передача відповідальності за ефективність своєї діяльності різним міністерствам та відомствам.

2. Державне регулювання сфери туризму – це діяльність органів державної влади щодо впливу на сферу туризму з метою забезпечення її функціонування в заданих або досягнення нових запланованих параметрів.

Відзначено, що, відповідно до Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 р., в Україні традиційно функціонують такі механізми державного регулювання туристичної сфери, як організаційний, правовий, фінансовий та економічний.

У контексті стратегічного управління розвитком туризму в Україні запропоновано основні сфери механізмів розвитку туристичної галузі України та їхні інструменти для імплементації державної концепції розвитку галузі, а саме нормативно-правовий, організаційно-управлінський, соціально-психологічний, фінансово-економічний, інформаційно-комунікаційний механізми.

Проаналізовано світові рейтингові позиції туристичної сфери України у світовому просторі: стосовно туристичної конкурентоспроможності – 78-ме місце зі 136, за екологічною стійкістю – 114-те місце, за станом інфраструктури авіації – 71-ше місце, за рівнем міжнародної відкритості – 55-те місце, за станом інфраструктури портів та наземної інфраструктури – 77-ме місце та ін., що

свідчить про достатньо низький іміджевий рівень туристичної сфери України у глобальному масштабі та необхідність подальших конкретних заходів із боку органів державної влади щодо його покращення.

3. Виокремлено стратегічні напрями вдосконалення механізмів державного регулювання розвитку туристичної сфери:

- зміцнення позицій Національної туристичної організації України як державної установи;
- розроблення та упровадження плану цифрової трансформації туристичної сфери України;
- реорганізація державного регулювання в туристичній сфері на регіональному та місцевому рівнях;
- введення поправок до законодавства у сфері туризму;
- розроблення та упровадження програми, спрямованої на оптимізацію турів вихідного дня та ділового туризму;
- модернізація транспортного сполучення;
- розвиток бранда України як туристичної території;
- упровадження маркетингового плану розвитку туристичної сфери в Україні на період 2021–2022 рр.

4. Сформульовані основні засади стратегічного управління сталим розвитком туризму, які дозволять удосконалити та піднести туристичну галузь на якісно новий рівень в національній економіці України:

- соціальна відповідальність за виконання місії перед суспільством;
- інтеграція економічного потенціалу туристичної галузі та здатностей фахівців, залучених у туристичній індустрії, до ефективного використання ресурсів у процесі досягнення поставлених цілей;
- інноваційність, що передбачає постійне удосконалення технологічних, інформаційних, управлінських процесів тощо для забезпечення відповідності суб'єктів туристичного процесу вимогам зовнішнього середовища;
- екогармонійність, яка виражає необхідність врахування екологічних наслідків туристичної діяльності;

– економічність, що передбачає раціональне забезпечення стійкого розвитку вітчизняної галузі туризму.

Визначено, що потрібна цілісна система управління та регулювання туристичною сферою, що відповідає сучасним і майбутнім вимогам динамічного розвитку та реалізується на різних рівнях: державному, регіональному, окремого підприємства, тому було запропоновано концептуальні засади державного регулювання розвитком туризму в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Близнюк А.М., Давиденко Л.І., Коніщева Н.Й. Механізми державного регулювання сфери туризму: сутність і шляхи удосконалення. Вісник ДІТБ. Серія: Економіка, організація і управління підприємствами (в туристичній сфері). 2017. № 11. С. 76–84.
2. Валентюк І.В. Організаційно-економічні механізми державного регулювання туристичної сфери України : автореф. дис. ... канд. держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / І.В. Валентюк. – К., 2005. 20 с.
3. Відновлення туристичних потоків: у 2021 до України приїхало понад 3 млн іноземців. <https://mtu.gov.ua/news/33238.html>
4. Герман І. В. Актуальні питання інвестиційної політики підприємств туристичної сфери «Young Scientist» • № 12 (52) • December, 2017. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/12/135.pdf>
5. Горецький А.І. Формування механізмів удосконалення державної політики розвитку рекреаційного туризму. Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2013. Вип. 4 (43). С. 176–181.
6. Гризовська Л.О. Особливості та сучасні тенденції управління туристичним бізнесом в Україні. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 26(1). С. 115–118.
7. Гусякова О. Ю. Інституційні засади державного регулювання туризму в Україні / О. Ю. Гусякова // Держава та регіони. 2010. № 1. С. 13– 20.
8. Дубов С. М. Правовий механізм публічного адміністрування у сфері туристичної діяльності. Право і суспільство. 2020. № 3. С. 139-145
9. Жук І. З. Нормативно-правове забезпечення у системі державного регулювання розвитку туристичної галузі України. Економіка. Управління. Інновації. 2016. Випуск № 1 (16). С. 65-72.

10. Заворуєва О. С. Науково-практичні рекомендації щодо удосконалення стратегії розвитку туристичної галузі України. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 15. Ч. 1. С. 251–255.
11. Закон України "Про туризм" зі змінами та доповненнями від 16.04.2009 р. №1279-VI. [Електронний ресурс]. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z950324.html
12. Збарський В.К. Сучасні особливості розвитку туристичної галузі в Україні. Економіка та держава. 2020. № 4. С.81-84 (С. 84)
13. Іванов А. М., Саламатіна С. Є. Теоретичні основи державної політики розвитку туризму на основі маркетингового підходу в управлінні. Економіка харчової промисловості. Том № 8 (1), 2016. С.33-39.
14. Конституція України [Електронний ресурс]. URL: https://kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini/statja-45.htm
15. Леоненко Н.А. Інноваційні технології в державному регулюванні сфери туризму. Публічне управління і адміністрування в Україні: наук. журнал. Одеса: Причорноморський наук.-досл. ін.-т економіки та інновацій. 2019. Вип.13. С.46-49.
16. Леоненко Н.А. Організаційний механізм державного регулювання туристичної сфери України. Держава та регіони. 2019 р. № 1 (65). С. 66-69 (С. 67)
17. Леоненко Н.А. Правовий механізм державного регулювання туристичної сфери України. Публічне управління та митне адміністрування. 2019. № 1 (20). С. 69-75
18. Леоненко Н.А. Теоретичні аспекти державного регулювання сфери туризму в Україні. Держава та регіони. Серія: Державне управління. №4(64). 2018. С. 91-96.
19. Лужанська Т. Ю. Стратегії розвитку регіональних туристичних дестинацій. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2014. № 2(2). С. 175-180.
20. Малишева О.В. Державне управління сферою туризму та охороною культурної спадщини (регіональний аспект): автореф. дис. ... канд. держ. упр.:

спец. 25.00.02 / О. В. Малишева; Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України – Х., 2008. 20 с.

21. Масюк Ю. О. Стратегічне управління розвитком туризму в Україні : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.03 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка МОНУ. Львів, 2017. 318 с.

22. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153 с.

23. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (2019). Туристична активність України. [Електронний ресурс]. URL: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&id=3e42d3b8-108a-4c21-a413-8d80aa724e5c&title=ViddilRozvitkuTurizmu>.

24. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Звіт за підсумками засідання наукової ради з туризму та курортів. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9c5f2c5c-7925-4771-a12ca8763b2e732b&title=ZvitZaPidsumkamiZasidanNaukovoiiRadiZTurizmuTaKurortiv>

25. Папп В.В., Вашурін О.В., Остап В. В. Механізми державного регулювання туристичної сфери в Україні. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2016. №21(16). С. 225-235. (С. 228)

26. Постанова КМУ «Деякі питання діяльності Державного агентства розвитку туризму» № 1162 від 24 грудня 2019 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1162-2019-%D0%BF#Text>

27. Про схвалення стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження КМУ від 16.03. 2017 № 168-р // База даних «Урядовий портал» / КМ України. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249826501>

28. Чечель А. О. Механізми державного управління розвитком туризму в Україні: монографія. Донецьк: Східний видавничий дім, 2010. 198 с.

29. Шелеметьева Т.В. Пропозиції щодо підвищення ефективності та удосконалення системи управління розвитком туризму в Україні. Причорноморські економічні студії. 2019. Випуск 37. С. 61-65

30. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019. URL: <http://reports.weforum.org/ttcr>

31. United Nation. Department of Economic and Social Affairs. URL: <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/2018-revision-of-worldurbanization-prospects.html>

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

**РЕФЕРАТ
ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

на тему:

**«МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ
СФЕРИ УКРАЇНИ»**

Студентки 3_курсу, 11с групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

Макаренко
Дмитро
Олександрович

(підпис студента)

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Лазебна
Ірина
Василівна

(підпис керівника)

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук,
доцент

Головня Юлія
Ігорівна

(підпис гаранта)

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (31 найменування). Основний зміст роботи викладено на 36 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 2 рисунки, 9 таблиць.

Метою роботи є розробка теоретичних, методичних і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності механізмів державного регулювання туристичної сфери України.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких дослідницьких завдань:

- визначити особливості державного регулювання туристичної сфери України;
- виявити основні механізми державного регулювання туристичної сфери;
- запропонувати стратегічні напрями розвитку механізмів державного регулювання туристичної сфери України;
- розробити концепцію державного регулювання сфери туризму в Україні.

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання туристичної сфери України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти підвищення ефективності механізмів державного регулювання туристичної сфери України.

Для вирішення визначених завдань, у процесі дослідження використано низку наукових методів, зокрема: соціологічний метод, застосований для точнішого вимірювання й оцінювання формування та взаємного впливу процесів державного регулювання в туристичній сфері України; структурно-функціональний аналіз послужив інструментом виділення елементів системи державного регулювання туристичної сфери України; на основі діалектичного підходу і системного методу обґрунтовано та розкрито сутнісні особливості загального механізму регулювання туристичної сфери в Україні, що впливають на процес її модернізації; низка порівняльних методів надали можливість аналізу стандартів і механізмів регулювання туристичної сфери; статистичний метод дозволив розкрити реальні й точні факти стану досліджуваного об'єкта.

У першому розділі проаналізовано функції, методи та форми державного регулювання туризму, проведений ретроспективний аналіз інституційного забезпечення туристичної сфери України, досліджено механізми державного регулювання розвитку сфери туризму та курортів відповідно до Стратегії-2026.

У другому розділі запропоновано стратегічні напрями розвитку механізмів державного регулювання туристичної сфери України. Розроблено концептуальні засади державного регулювання розвитком туризму в Україні.

Одержані результати можуть бути використані при удосконаленні державного регулювання туристичної сфери на всіх рівнях: національному, регіональному, локальному.

Анотація

У випускній кваліфікаційній роботі проаналізовано функції, методи та форми державного регулювання туризму, проведений ретроспективний аналіз інституційного забезпечення туристичної сфери України, досліджено механізми державного регулювання розвитку сфери туризму та курортів відповідно до Стратегії-2026, запропоновано стратегічні напрями розвитку механізмів державного регулювання туристичної сфери України, розроблено концептуальні засади державного регулювання розвитком туризму в Україні.

Ключові слова: туристична сфера, державне регулювання, державне регулювання туристичної сфери, механізми державного регулювання.

Annotation

The final qualification work analyzes the functions, methods and forms of state regulation of tourism, conducted a retrospective analysis of the institutional support of tourism in Ukraine, studied the mechanisms of state regulation of tourism and resorts in accordance with Strategy 2026, proposed strategic directions of development of mechanisms of state regulation of tourism. conceptual principles of state regulation of tourism development in Ukraine.

Key words: tourist sphere, state regulation, state regulation of tourist sphere, mechanisms of state regulation.

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

Заява

Я, Макаренко Дмитро Олександрович, повідомляю, що за результатами проведення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: «Механізми державного регулювання туристичної сфери України» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах. Електронна версія моєї роботи ідентична з друкованою.

«24» січня 2022 року

(підпис)

Згода

Я, Макаренко Дмитро Олександрович, цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: «Механізми державного регулювання туристичної сфери України»несу повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Київського національного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

« 24 » січня 2022 року

(Макаренко Д.О.)

ініціали

Підпис

Прізвище,